

NACRT

**AKCIONI PLAN ZA BORBU PROTIV ZLOUPOTREBE
OPOJNIH DROGA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE
2012-2013**

Sarajevo, decembar 2011. godine

U V O D

U cilju provođenja Jedinственe konvencije o opojnim drogama iz 1961., dopunjene i izmijenjene Protokolom iz 1972. o izmjenama i dopunama Jedinственe konvencije o opojnim drogama iz 1961., Konvencije o psihotropnim materijama iz 1971. i Konvencije Ujedinjenih naroda protiv nezakonitog prometa opojnim drogama i psihotropnim materijama iz 1998., Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: „PSBiH”) usvojila je u februaru 2006. godine *“Zakon o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini”* (u daljem tekstu: Akcioni plan) (“Službeni glasnik BiH”, broj 8/06).

Na osnovu člana 7. Stav 1. Zakona Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, na 47. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 4. marta 2009. godine, i na 27. sjednici Doma naroda, održanoj 26. marta 2009. godine, donijela je Odluku o usvajanju Državne strategije za nadzor nad opojnim drogama, sprječavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2009-2013 („Sl. Glasnik BiH“ 31/09).

Istim članom 7. spomenutog Zakona u stavu 2. je precizirano da Vijeće ministara BiH na prijedlog Ministarstva sigurnosti treba da donese Državni akcioni plan borbe protiv zloupotrebe opojnih droga (u daljem tekstu Akcioni plan).

Vijeće ministara BiH je na svojoj 99. sjednici održanoj 24. septembra 2009. godine razmotrilo i usvojilo Državni akcioni plan borbe protiv zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini, 2009-2013 („Sl. glasnik Bosne i Hercegovine“ 8/10).

Na svojoj 151. sjednici održanoj 25. maja 2011. godine Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je razmotrilo i usvojilo Informaciju o provođenju Državnog akcionog plana borbe protiv zloupotrebe droga u Bosni i Hercegovini, te dalo brojne preporuke svim nivoima vlasti.

Također, državnim Akcionim planom je predviđeno da se izrade Akcioni planovi borbe protiv zloupotrebe opojnih droga u entitetima i Brčko Distriktu.

Na osnovu Državnog akcionog plana i preporuka iz spomenute Informacije Federalno ministarstvo zdravstva je zaključkom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine zaduženo za koordinaciju izrade Akcionog plana borbe protiv zloupotrebe opojnih droga u Federaciji Bosne i Hercegovine.

Posljedice koje se običnu vežu za oblast narkomanije za svaku zemlju danas predstavljaju značajan društveni, ekonomski, socijalni i kulturološki problem. Za Bosnu i Hercegovinu, u periodu nakon potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995 godine, ovaj problem postaje sve veći jer se iz godine u godinu prati porast broja novih potrošača psihoaktivnih supstanci, kao i broja osoba koje su već postale ovisne.

Kada se ovome dodaju i druge karakteristike naše aktuelne zbilje, kao što su kompleksnost društveno-političkog uređenja, nizak ekonomski standard, nezaposlenost, nerazvijenost privrednih grana vitalnih za razvoj zemlje i drugi problemi koji su posljedica ratne destrukcije, onda su aktivnosti smanjenja potražnje prevencije, liječenja rehabilitacije te smanjenja šteta vezanih za zloupotrebu psihoaktivnih supstanci, kao i informatičko uvezivanje svih institucija koje rade na rješavanju ovog problema dugoročni prioritet kako Federacije Bosne i Hercegovine, tako i države u cjelini.

OVISNOST O DROGAMA U SVIJETU I BOSNI I HERCEGOVINI

Nedozvoljena upotreba droga uključuje širok spektar supstanci, koje se zbog svog štetnog djelovanja stavljaju pod kontrolu. Unošenje opojnih droga u organizam na bilo koji način dovodi do razvoja bolesti ovisnosti, teškog narušavanja zdravlja, a najčešće kod mladih ljudi između 14 i 25 godina. Sve ove supstance povećavaju rizik od trovanja, bolesti ovisnosti, psihoze, samoubistava, smrti i kriminala.

Zloupotreba opojnih droga povećava rizik prenošenja HIV-a i hepatitisa B i C. Prema podacima Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), procjenjuje se da u Evropi ima 1,5-2 miliona korisnika teških droga, a da je oko 50% svih slučajeva AIDS-a u evropskoj regiji nastalo kao rezultat intravenskog ubrizgavanja droga. Ekonomske i socijalne promjene koje su se desile i još su u toku u zemljama centralne i istočne Evrope predstavljaju pogodne uvjete za širenje narkomanije. Specifična događanja u BiH proteklih godina (zemlja izašla iz rata, traume, tranzicija, pad ekonomije, poremećen sistem vrijednosti, nezaposlenost, siromaštvo, besperspektivnost, opće nezadovoljstvo mladih po pitanju rješavanja njihovih problema, odbacivanje tradicionalnih vrijednosti) predstavljaju pogodno tlo za širenje zloupotrebe opojnih droga i kriminala, koji su usko međusobno povezani. Problem opojnih droga postaje izražen i u krugu osnovnih i srednjih škola u većim gradskim centrima i pored sve prisutnijeg videonadzora u školskim dvorištima, što ukazuje na potrebu da se alarmira cjelokupna bosanskohercegovačka javnost, a posebno profesionalni krugovi u odgovoru na ove i slične pojave.

Ovisnost o opojnim drogama je sociopatološka pojava koja remeti fizičko i psihičko zdravlje, socijalnu i ekonomsku ravnotežu, pogađa kako pojedinca tako i njegovu porodicu, kao i širu zajednicu. Neophodan je kompleksan, multisektorski, sistematičan pristup u rješavanju svih oblika i faza ove pojave.

Bosna i Hercegovina ne posjeduje metodološki jedinstven sistem evidencije i praćenja u oblasti zloupotrebe opojnih droga, te stoga i ne raspolaže tačnim podacima o ovoj pojavi, ali je opći utisak da je ona u porastu. Sporadična istraživanja koja su rađena na području BiH potvrđuju da se stanje u ovoj oblasti ne razlikuje u mnogome od stanja u zemljama u okruženju.

Na osnovu ovih istraživanja procjenjuje se da je u Bosni i Hercegovini oko 7.500 osoba koje ubrizgavaju droge (4.900 u Federaciji BiH), sa rasponom od 6-10.000, dok je neprecizan broj onih koji eksperimentiraju sa drogama ili su već ovisnici o nekim vrstama droga, ali ih ne ubrizgavaju.

Najčešće korištena droga je marihuana, koju koristi od 7-25% adolescenata, a procent se mijenja u zavisnosti od uzrasta, sredine u kojoj žive, spola (procent se povećava sa uzrastom, veći je u urbanim sredinama i u većim gradovima, te među muškom populacijom). U porastu je i korištenje sintetskih droga, naročito među srednjoškolskom omladinom. Prosječna dob prvog uzimanja je 15 godina, prvog injektiranja droga je 21 godina, a prvog odlaska na liječenje između 22-25 godina.

Pravilo je da ovisnik uzima više supstanci istovremeno, uobičajeno počinje sa alkoholom i marihuanom, brzo se prelazi na opijatska sredstva. Opijatski tip ovisnosti najprisutniji je među ovisnicima i čini oko 90% populacije koja dođe na liječenje.

Analizom stanja u Bosni i Hercegovini može se konstatirati da je:

- Dostupnost opojnih droga sve veća
- Eksperimentiranje sa drogama počinje sve ranije
- Trend porasta broja mladih i žena koje konzumiraju droge ima kontinuitet

- Porast broja saobraćajnih nesreća vezanih za upotrebu opojnih droga i alkohola
- Visoka korelacija korištenja opojnih droga sa samoubistvom, trovanjem, kriminalom i nasiljem
- Značajan broj rizičnih grupa stvoren tokom rata: trajno onesposobljene osobe, raseljena lica, djeca bez roditelja, demobilisani borci i druge rizične grupe
- Skromna finansijska sredstva koja se izdvajaju za rješavanje ovog problema u domenu prevencije i edukacije, represije i tretmana.

Iz gore navedenog se vidi da su osnovna dva stuba svakog programa za nadzor nad opojnim drogama i sprječavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga:

- **Smanjenje ponude i**
- **Smanjenje potražnje**

Uz ovisnost se kao problem pridružuje i HIV epidemija koja se širi svuda u svijetu, a posebno u zemljama Istočne Evrope, gdje je prevelanca među injekcionim ovisnicima najveća. Od prvog registriranog slučaja ove bolesti u BiH, 1986. godine u našoj zemlji je zabilježeno oko 14% slučajeva prenosa HIV infekcije putem injektiranja. Zastupljenost infekcije virusom hepatitisa C u populaciji injekcionih korisnika opojnih droga je oko 44%. Evidentan je visok stepen nezaposlenosti u ovoj populaciji (72-91%).

Postojeće aktivnosti su nedovoljne, sporadične i neusklađene, kako na lokalnom nivou tako i sa međunarodnim programima. Ne postoji sistemski pristup u rješavanju ovog problema u obrazovnom sistemu, a naročito u visokom obrazovanju.

Neophodne su sistemske, stručne, interdisciplinarne, dobro koordinirane i kontinuirane aktivnosti na polju primarne, sekundarne, tercijarne prevencije, represije i razvijanje resursa za suzbijanje problema vezanih za zloupotrebu opojnih droga.

METODOLOGIJA ZA IZRADU AKCIONOG PLANA

U svojoj Odluci o formiranju Komisije za izradu Akcionog plana Vlada je zadužila Federalno ministarstvo zdravstva da koordinira rad ostalih ministarstava i predloži sastav Komisije. Nakon konsultacije ministarstava za rad i socijalnu zaštitu, unutrašnjih poslova, obrazovanja, pravde, finansija te Zavoda za javno zdravstvo Federacije BiH, od strane spomenutih ministarstava imenovani su članovi komisije, koji su uzeli aktivno učešće izuzev predstavnika Ministarstva finansija. Na početku svoga rada članovi komisije su usaglasili metodu rada u čijoj osnovi je bila Državna strategija i Državni akcioni plan za sprječavanje zloupotrebe opojnih droga, uz određene izmjene: da se zajedničke aktivnosti prikažu ne odvojeno, kao u Državnom akcionom planu, nego po oblastima, ali da uključe u sebe elemente iz spomenutog akcionog plana.

Na ovaj način bi se Akcioni plan Federacije BiH sastojao iz sljedećih oblasti:

SMANJENJE PONUDE – represija

Dio koji se odnosi na policiju – oblast unutrašnjih poslova
Dio koji je obuhvaćen djelatnošću ministarstva pravde

SMANJENJE POTRAŽNJE

Oblast obrazovanja (dijelovi edukacije i prevencije koji se odnose na oblast obrazovanja)

Oblast zdravstva (dijelovi smanjenja štete, kompletno liječenje, dijelovi prevencije)

Oblast socijalne zaštite (rehabilitacija, resocijalizacija, dijelovi programa smanjenja štete)

Članovi radnih grupa su imali zadatak da se konsultiraju unutar svojih sektora i predlože tabelarne dijelove Akcionog plana u skladu sa Državnim Akcionim planom. Napravljena je mailing grupa koja će razmjenjivati programe unutar Akcionog plana i vršiti konsultacije. Osnovni strateški ciljevi navedeni u Državnoj strategiji za nadzor nad opojnim drogama, sprječavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2009-2013 („Sl. Glasnik BiH“ 31/09) su, također, bili okvir za izradu Akcionog plana, a to su:

1. Povećanje svijesti kroz obrazovanje zajednice u cilju primjene zdravih stilova života i očuvanja mentalnog zdravlja,
2. Suzbijanje i sprječavanje daljeg širenja zloupotrebe psihoaktivnih supstanci,
3. Sprječavanje razvoja bolesti ovisnosti, smrtnosti i oštećenja zdravlja zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci, kroz različite programe liječenja,
4. Smanjenje šteta po zajednicu nastalih zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci,
5. Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, prvenstveno kod mladih,
6. Jačanje institucionalnih kapaciteta i odgovornije uključivanje društva,
7. Unaprjeđenje legislative i njene primjene,
8. Smanjenje ponude psihoaktivnih supstanci,
9. Formiranje nezavisne multisektorske Kancelarije/Ureda za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga na nivou BiH.

Poseban problem u radu Komisije je neuspostavljanje Ureda za droge na državnom nivou predviđen strateškom oblasti „Uspostava efikasnog sistema borbe protiv zloupotrebe i prometa psihoaktivnih supstanci“. Ovaj Ured/Kancelarija je zamišljen kao stručno tijelo koje okuplja multidisciplinarni tim stručnjaka i koji je zadužen za koordinaciju i nadzor nad svim aktivnostima predviđenim Strategijom i Akcionim planom, te stručne konsultacije i pomoć svim institucijama koje su zadužene za posebne aktivnosti predviđene Akcionom planom, a naročito u oblastima prevencije, liječenja, rehabilitacije i resocijalizacije, edukacije, statistike i istraživanja, te evaluacije. Načini uspostavljanja ovog Ureda su razrađeni u dijelu Akcionog plana pod nazivom „Uspostavljanje Ureda za suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u BiH“.

Iz spomenutog razloga nije postojala mogućnost konsultacija sa višim nivoima vlasti.

TABELARNI DIO AKCIONOG PLANA

S obzirom da je Vlada Federacije BiH na svojoj 19. sjednici održanoj 22. septembra 2011. godine razmatrala i usvojila Prijedlog dijela Akcionog plana za borbu protiv zloupotrebe opojnih droga u Federaciji Bosne i Hercegovine, koji se odnosi na obaveze Federalnog ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova, tabelarni dio Akcionog plana počinjemo upravo dijelom koji se odnosi na oblast unutrašnjih/unutarnjih poslova i policije, prilagođenih obliku Državnog akcionog plana borbe protiv zloupotrebe droga:

Strateška oblast :	PREVENCIJA
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Kroz mjesečne koordinirajuće sastanke komesara KMUP-ova i direktora FUP-a detaljno analizirati problematiku suzbijanja zloupotreba opojnih supstanci u cilju inteziviranja i ujednačavanja aktivnosti na sprječavanju ovog vida kriminaliteta			Federalna uprava policije i Kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova (KMUP-i)	Smanjenje broja KD-a kroz preventivni pristup u radu kroz saradnju KMUP-ova i FUP na području FBiH.
	Redovno sačinjavati godišnje izvještaje o stanju i tendencijama u BiH na polju ponude i potražnje za opjnim drogama uz davanje odgovarajućih prijedloga za poduzimanje konkretnih mjera od strane institucija u BiH			Federalna uprava policije	Periodični izvještaji o broju podnesenih službenih izvještaja, broju prijavljenih lica, te vrstama i količinama oduzetih droga (zbirni podaci dostavljaju se Odsjeku za droge Ministarstva sigurnosti BiH)

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Nabavka odgovarajuće aparature neophodne za toksikološka vještačenja (psihoaktivnih supstanci) koja bi se instalirala u Centru za forenzičku i informatičku podršku FUP-a, a što bi omogućilo vještačenje na droge kako za učesnike u saobraćaju tako i za sve ostale slučajeve vezane za forenzičko kriminalističke istrage			Federalna uprava policije	Obezbeđivanje potrebnih sredstava za nabavku, instaliranje i obuku u Centru za forenzičku i informatičku podršku FUP-a

	Nastaviti provođenje testiranja vozača na zloupotrebu psihoaktivnih supstanci putem testera nabavljenih za KMUP-ove			Kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova	Povećanje broja testiranja vozača na psihoaktivne supstance, te sačiniti analizu postignutih efekata
--	---	--	--	---	--

Strateška oblast :	PREVENCIJA
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Nastaviti kontinuirano prisustvo uniformisane i neuniformisane policije na mjestima poznatim po zloupotrebama psihoaktivnih supstanci.			Kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova	Smanjenje broja KD-a kroz preventivni pristup u radu kantonalnih MUP-ova i FUP-a

	U kantonalnim MUP-a izmjenom sistematizacija radnih mjesta uspostaviti Odjeljenja za suzbijanje zloupotreba opojnih droga, po uzoru na Odjeljenje FUP-a.			Kantonalna ministarstva unutrašnjih poslova	Uspostava Odjeljenja za suzbijanje zloupotreba opojnih droga u kantonalnim ministarstvima unutrašnjih/unutarnjih poslova, u kojima to još nije urađeno.
--	--	--	--	---	---

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Iniciranje donošenja Pravilnika o saradnji između KMUP-a i MUP-a FBiH u oblasti smanjenja ponude psihoaktivnih supstanci.			Federalno i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Usvajanje Pravilnika od strane MUP-a FBiH i svih kantonalnih MUP-a

	Inoviranje obrazovnih programa za edukaciju, te izradu programa edukacije i organiziranje bazičnih kurseva za uniformisanu policiju na temu poznavanja ilegalnog tržišta i načina zloupotreba droga, koji bi bio realiziran za pripadnike svih policijskih agencija na teritoriji FBiH..			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova	Inovirani obrazovni programi za edukaciju, te realizacija kurseva za uniformisanu policiju na temu poznavanja ilegalnog tržišta i načina zloupotreba droga, za pripadnike svih policijskih agencija na teritoriji FBiH.
--	--	--	--	---	---

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		

Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Osiguranje pouzdanih mehanizama, procedura i kapaciteta za pakovanje i čuvanje oduzete droge, u cilju čega je potrebno izvršiti procjenu neophodnih adaptivnih zahvata na djelomično devastiranom objektu u sklopu Policijske akademije FMUP-a, kako bi se ovaj objekat mogao staviti u funkciju.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Osiguranje sredstava u budžetu za 2012 godinu, adaptacija i stavljanje objekta u funkciju.
	Iniciranje donošenja Pravilnika za uništavanje opojne droge, od strane Ministarstva sigurnosti BiH, a ukoliko isti ne bude donesen ni nakon 6 mjeseci po pokretanju inicijative, isti donijeti na nivou Federacije BiH.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Donošenja Pravilnika za uništavanje opojne droge.

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		

Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Aktivnosti FUP-a i KMUP-a posebno usmjeriti na grupe koje nanose najveću štetu, organizirano krijumčarenje i preprodaju psihoaktivnih supstanci, te kroz koordinirajuće sastanke komesara KMUP-ova i direktora FUP-a inicirati zajedničke akcije i pratiti realizaciju istih.			Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Povećanje broja rasvijetljenih krivičnih djela neovlaštene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, kao i broja prijavljenih počinitelaca ovih krivičnih djela, te zaplijenjene ili oduzete druge
	Posebne aktivnosti usmjeriti na populaciju nosilaca maloljetničke delinkvencije, kao bitnog faktora narkomanije. Na sastancima komesara i direktora FUP-a analizirati ovu problematiku, inicirati donošenje Programa suzbijanja maloljetničke delinkvencije u ovoj oblasti u svim KMUP-a.			Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Smanjenje broja maloljetnih izvršilaca ovih kaznenih djela kroz preventivni pristup u radu kantonalnih ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova i Federalna uprava policije, te donošenje Programa suzbijanja maloljetničke delinkvencije u ovoj oblasti u svim KMUP-a.

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		

Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Izrada Plana aktivnosti nadzora nad radom medicinskih praksi radi suzbijanja zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i provedbe ad hoc kontrola od strane FUP-a.			Federalna uprava policije	Plan usvojen i izvršena ad hoc kontrola.
	Da FMUP-a - FUP-a odnosno Vlada FBiH inicira Ministarstvu sigurnosti BiH da se oformi radna grupa koja bi radila na harmonizaciji Zakona o drogama i Zakona o lijekovima.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Formiranje radne grupe za harmonizaciju Zakona o drogama i Zakona o lijekovima.

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		

Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Pokretanje inicijative od strane FUP-a, odnosno Vlade FBiH, prema Ministarstvu pravde BiH i Federalnom ministarstvu pravde radi reguliranja ovlasti agencija za provođenje zakona u zatvorskim ustanovama.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Pokrenuta inicijativa, prema Ministarstvu pravde BiH i Federalnom ministarstvu pravde za regulisanje ovlasti agencija za provođenje zakona u zatvorskim ustanovama.
	Pokretanje inicijative za formiranje radne grupe sa predstavnicima FUP-a, Federalnog ministarstva pravde i KPZ-a radi izrade Prijedloga Protokola za osiguranje mehanizama razmjene informacija i koordinacije između zatvorskih institucija, ministarstava pravde i policijskih agencija.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Izrada Prijedloga Protokola za osiguranje mehanizama razmjene informacija i koordinacije između zatvorskih institucija, ministarstava pravde i policijskih agencija.

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		

općeg cilja					
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Provođenje posebnih mjera od strane policijskih agencija radi suzbijanja uzgoja i proizvodnje psihoaktivnih supstanci.			Federalna uprava policije	Povećanje broja rasvijetljenih krivičnih djela neovlaštene proizvodnje i stavljanja u promet opojnih droga, kao i broja prijavljenih počinitelaca ovih krivičnih djela, te zaplijenjene i oduzete droge.
	Prikupljanje izvještaja nadležnih agencija koji se tiču nadzora nad uvozom, prometom i izvozom opojnih droga, psihoaktivnih materija i prekursora.			Federalna uprava policije	Izrađena analiza stanja u ovoj oblasti.

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		

općeg cilja					
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Iniciranje Vijeću ministara BiH da se što hitnije formira "Ured za droge", koji je predviđen Zakonom o izmjenama I dopunama Zakona o sprječavanju i suzbijanju zloupotrebe opojnih droga u BiH.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Upućena inicijativa
	U cilju realizacije sistema ranog upozoravanja za nove sintetske droge FUP će sve informacije, koje dobije po različitim osnovama, odmah prosljeđivati i KMUP- a..			Federalna uprava policije	Dostavljanje informacija od strane Federalna uprava policije kantonalnim ministarstvima unutrašnjih/unutarnjih poslova, a vezano za podatke sa kojima raspolaže o sintetskim drogama.

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za	Provedbene	Vremenski period za realizaciju aktivnosti	Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe	

realizaciju općeg cilja	aktivnosti	2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Kontrola poštivanja etičkih i profesionalnih standarda u policijskim agencijama, od strane Jedinica za profesionalne standarde kontinuirano provođenje unutrašnje discipline u skladu sa profesionalnim standardima.			Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Izrada programskih aktivnosti i provođenje istih na Planu kontrole poštivanja etičkih i profesionalnih standarda u policijskim agencijama
	Da FMUP-a - FUP-a odnosno Vlada FBiH inicira Ministarstvu sigurnosti BiH da se oformi radna grupa radi izrade Protokola o razmjeni informacija između policijskih agencija u BiH za problematiku i osobe koje se bave trgovinom drogama.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Donošenja Protokola o razmjeni informacija između policijskih agencija u BiH, o problematici i osobama koje se bave trgovinom drogama

Strateška oblast :	PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne		Vremenski period za realizaciju aktivnosti	Odgovorne	Indikator sprovedbe

mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti			institucije	
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Izrada instrukcije vezano za primjenu: - Nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija; - Pristup kompjuterskim sistemima i kompjutersko sravnjivanje poda – taka; - Nadzor i tehničko snimanje prostorija; - Tajno praćenje i tehničko snimanje osoba i predmeta; - Prikiveni istražitelj i informator; - Simulirani otkup predmeta i simulirano davanje potkupnine; - Nadzirani prijevoz i isporuka predmeta krivičnog djela. Dopuna Instrukcije koja se odnosi na korištenje informatora i prikriivenog istražitelja kada isti djeluju paralelno. Usvajanje ovih Instrukcija i od KMUP-a			Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Usvojene Instrukcije
Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za	Provedbene	Vremenski period za realizaciju aktivnosti	Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe	

realizaciju općeg cilja	aktivnosti	2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	U cilju uspostave mehanizama međusobne saradnje između finansijskih, poreskih i sigurnosnih institucija u BiH sa ciljem njihove neposredne i kontinuirane saradnje sa stranim organizacijama, inicirati Federalnom ministarstvu pravde analizu dosadašnjih potpisanih sporazuma iz ove oblasti, te po potrebi i donošenje novih protokola o saradnji između navedenih institucija.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Analiza dosadašnjih potpisanih sporazuma vezanih za uspostave mehanizama međusobne saradnje između finansijskih, poreskih i sigurnosnih institucija u BiH sa ciljem njihove neposredne i kontinuirane saradnje sa stranim organizacijama..
	U cilju uspostave kontinuirane međusobne saradnje agencija za provođenje zakona sa zemljama porijekla i tranzita FUP će inicirati Ministarstvu pravde da se izvrši analiza postojećih sporazuma iz ove oblasti, provjeri mogućnost realizacije navede nog na entitetskom nivou i po potrebi donošenja odgovarajućih sporazuma o saradnji koji bi to omogućavali.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Izvršena analiza postojećih sporazuma iz ove oblasti, i po potrebi donošenje novih sporazuma u ovoj oblasti.

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne		Vremenski period za realizaciju aktivnosti	Odgovorne	Indikator sprovedbe	

mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti			institucije	
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	U cilju uspostave mehanizama za oduzimanje i raspolaganje nelegalno stečenom imovinom, te imovinom stečenom krijumčarenjem i preprodajom droga inicirati Federalnom ministarstvu pravde da se pristupi analizi postojećih zakonskih odrednica iz ove oblasti, te po potrebi i inicirati donošenje novih zakonskih i podzakonskih akata.			Federalna uprava policije	Izvršena analiza zakonskih rješenja u ovoj oblasti, i po potrebi iniciranje donošenja novih zakonskih i podzakonskih akata.
	U cilju usmjerenja posebnih mjera policijskih agencija na suzbijanju pranja novca stečenog ilegalnom trgovinom opojnih droga inicirati Ministarstvu sigurnosti BiH, da se izvrši analiza zakonskih i podzakonskih propisa iz ove oblasti, te po potrebi pristupi donošenju dodatnih zakonskih i podzakonskih akata.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova , Federalna uprava policije	Izvršena analiza zakonskih rješenja u ovoj oblasti, i po potrebi iniciranje donošenja novih zakonskih i podzakonskih akata.

Strateška oblast :	PREVENCIJA				
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih				
Ključne		Vremenski period za			

srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Participacija FMUP-FUP-a u međunarodnim projektima vezanim za razmjenu iskustava I dostignuća u borbi protiv zloupotreba narkotika, te da bude inicijator provođenja međunarodnih projekata npr. tipa TAIEX, te saradnje sa policijskim agencijama zemalja u okruženju			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova i Federalna uprava policije	Izvršena participacija u međunarodnim projektima vezanim za razmjenu iskustava I dostignuća u borbi protiv zloupotreba narkotika, te saradnje sa policijskim agencijama zemalja u okruženju.
	Uključenje policijskih kadrova u regionalne I međunarodne projekte borbe protiv zloupotrebe droga, kao i aktivna saradnja FUP-a u krivičnim stvarima sa zemlja- ma okruženja i šire te da iznalazi nove modalitete te saradnje			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova i Federalna uprava policije	Učešće pripadnika FUP-a u regionalnim i međunarodnim projektima borbe protiv zloupotrebe droga, i aktivna saradnja FUP-a u krivičnim stvarima sa zemljama okruženja i šire.

Strateška oblast :	PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne		Vremenski period za realizaciju aktivnosti	Odgovorne	Indikator sprovedbe

mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti			institucije	
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Vođenje i ažuriranje evidencija o prijavljenim krivičnim djelima i prekršajima, te osuđenim licima za krivična djela i prekršaje zbog zloupotreba opojnih droga, kao i o oduzetim količinama opojne droge, novčanih sredstava i druge imovine koja potiče iz nedopuštenog prometa opojnim drogama			Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Ažurirane evidencije
	Osigurati adekvatno opremljen i osiguran prostor za čuvanje droge uz uspostavu odgovarajuće dokumentacije; Donošenje Instrukcije o evidencijama oduzetih količina droge i njihovom čuvanju kao i novčanim sredstvima i drugoj imovini koja potiče iz ovih krivičnih djela.			Federalno ministarstvo unutrašnjih/unutarnjih poslova, Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Osiguran adekvatno opremljen prostor i donesena Instrukcija.

Strateška oblast :	PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne		Vremenski period za realizaciju aktivnosti	Odgovorne	Indikator sprovedbe

mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti			institucije	
		2012	2013		
Razviti sistem prevencije upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	U cilju realizacije efikasnosti obavještajnih Odjeljenja u policijskim agencijama FUP će izvršiti analizu modaliteta i metodologije svog Odjeljenja za kriminalističko obavještajne poslove, te pristupiti odgovarajućim izmjenama u metodološkom pristupu sa akcentom na sprječavanje i dokumentiranje zloupotrebe droge.			Federalna uprava policije i kantonalna ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova	Izvršena analiza modaliteta i metodologije rada Odjeljenja za kriminalističko obavještajne poslove FUP-a, te izvršene potrebne izmjene u metodološkom pristupu sa akcentom na sprječavanje i dokumentiranje zloupotrebe droge.

OBLAST RADA KOJA SE ODNOSI NA FEDERALNO MINISTARSTVO PRAVDE

Strateška oblast :	PREVENCIJA
--------------------	------------

Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih Osigurati preduvjete za napredak u sustavu izvršenja kaznenih sankcija u Federaciji BiH u skladu sa europskim obavezama i standardima			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Unaprjeđenje tretmana specifičnih i ranjivih kategorija zatvorske populacije u Federaciji BiH	Identificiranje potreba i izrada preporuka za međuentitetsku suradnju u pogledu podizanja razine svijesti i postupanja sa specifičnim i ranjivim kategorijama zatvorske populacije (maloljetnici, žene, ovisnici i osobe kojima je izrečena mjera obaveznog liječenja)			Federalno ministarstvo pravde, Kazneno-popravni zavodi (KPZ-i) Ministarstvo obrazovanja, Federalno ministarstvo zdravstva, Zavod za javno zdravstvo Federacije BiH	Identificirane potrebe, Izrađene preporuke po ranjivim kategorijama Broj implementiranih preporuka

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih Osigurati preduvjete za napredak u sustavu izvršenja kaznenih sankcija u Federaciji BiH u skladu sa europskim obavezama i standardima			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Uspostaviti program edukacije i informisanja za populaciju u kaznenopopravnim ustanovama, te mjere ranog otkrivanja	Definirati mjere podizanja svjesnosti odgovornih institucija o ranjivosti zatvorske populacije kad je u pitanju zloupotreba droga			Federalno ministarstvo pravde, KPZ-i Zavodi za javno zdravstvo Zdravstvene ustanove	Osmišljene i provode se posebne informativne kampanje u zatvorima (broj, sadržaj i pokrivenost)
	Izraditi i provesti posebne programe prevencije u zatvorima i maloljetničkim domovima			Federalno ministarstvo pravde, KPZ-i, zdravstvene i obrazovne ustanove	Izrađeni i provode se posebni programi prevencije (broj, sadržaj i pokrivenost)
	Osigurati provođenje mjera obaveznog liječenja ovisnika po naredbi ovlaštenog suda			Ministarstva pravde, Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva, zdravstvene ustanove, ustanove socijalne zaštite	Broj izrečenih i provedenih mjera

Uspostaviti program edukacije i informisanja za populaciju u kaznenopopравnim ustanovama, te mjere ranog otkrivanja	Educirati dovoljan broj stručnjaka za tretman ovisnika u zatvorima, te osigurati superviziju stručnjaka izvan zatvorskog sistema			Ministarstva pravde, KPZ-i, Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva, visokoškolske ustanove	broj edukacija, broj educiranog osoblja
	Izraditi i provesti programe zdravstvenog odgoja za zatvorenike			Federalno ministarstvo pravde, KPZ-i, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo obrazovanja. Federalni zavod za javno zdravstvo, NVO-i	Osmišljene i provode se posebne informativne kampanje u zatvorima (broj, sadržaj i pokrivenost)
	Uvesti sistem testiranja na zarazne bolesti (HIV, hepatitis B i C) i tuberkulozu u zatvorima			Federalno ministarstvo pravde, KPZ, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalni zavod za javno zdravstvo, zdravstvene ustanove, NVO-i	Broj izvedenih testova, Broj pozitivnih uzoraka (po oboljenjima i starosnim grupama)
	Izrada i provedba koherentnog plana obuke za osoblje svih kazneno-popравnih zavoda Federaciji Bosne i Hercegovine, osobito u dijelu koji se tiče prevencije i suzbijana zloporabe narkotičnih sredstava	Decembar /prosinac2012		Federalno ministarstvo KPZ-i, Federalno ministarstvo zdravstva, Federalni zavod za javno zdravstvo, zdravstvene ustanove, NVO-i	Izrađen il usvojen plan obuke, broj izvršenih obuka za osoblje kazneno-popравnih zavoda u Federaciji BiH

Strateška oblast :		LIJEČENJE I SMANJENJE ŠTETE			
Opći cilj iz Strategije :		Sprječavanje razvoj bolesti zavisnosti, smrtnosti i oštećenja zdravlja zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje šteta po zajednicu nastalu zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Osigurati zatvorskoj populacije liječenje po istim principima kao i za ostale ovisnike	Osigurati zajednički set standarda za liječenje bolesti ovisnosti u svim zatvorskim ustanovama			Ministarstva pravde i KPZ-i, nadležna Ministarstva zdravstva, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, ustanove primarne zdravstvene zaštite, zdravstvene ustanove koje se bave tretmanom zavisnosti	Definirani zajednički standardi u smislu kadrovskih potencijala i opreme za liječenje u svim zatvorskim ustanovama
	Izraditi programe za rano otkrivanje, sveobuhvatno liječenje ovisnika u zatvorima u sklopu individualiziranog tretmana zatvorenika			Ministarstva pravde, Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva, KPZ-i, centri/zavodi za bolesti ovisnosti	Usvojeni su i provode se programi za rano otkrivanje, liječenje u sklopu individualiziranog tretmana zatvorenika (dosjei zatvorenika, izvještaji o napretku, broj novoidentificiranih ovisnika u liječenju)

Osigurati zatvorskoj populaciji liječenje po istim principima kao i za ostale ovisnike	Izraditi protokol o obaveznim mjerama pregleda i trijaže (u prvih 24 sata) po prijemu zatvorenika, radi identificiranja zloupotrebe opojnih droga i bolesti ovisnosti			Ministarstva pravde, KPZ-i, nadležne zdravstvene službe	Usvojen i provodi se protokol, identificiraju se zatvorenici-ovisnici (dosjei zatvorenika, broj identificiranih ovisnika)
	Snabdjeti zatvorske jedinice testovima za detekciju psihoaktivnih supstanci u tjelesnim tečnostima i testiranje provoditi prema verificiranim protokolima			Ministarstvo finansija, Ministarstvo pravde, KPZ-i, nadležne zdravstvene službe	Usvojen protokol, provedena obuka zatvorskog osoblja osigurani testovi za detekciju psihoaktivnih supstanci i provodi se testiranje (broj i pokrivenost)
	Uspostaviti sredine bez droga/ odjele u zatvorima (drug-free odjeli)			Federalno i kantonalna ministarstva pravde, Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva KPZ, centri/zavodi za bolesti ovisnosti	Uspostavljeni su posebni drug free odjeli, broj zatvorskih jedinica sa drug-free odjelima
	Osigurati nastavak liječenja započetog nakon izlaska iz zatvorskih jedinica			Federalno i kantonalna ministarstva pravde, Federalno i kantonalno ministarstvo zdravstva KPZ-i, centri/zavodi za bolesti ovisnosti, ustanova socijalne zaštite	uspostavljen protok informacija između zatvora, Zavoda/centara za bolesti ovisnosti i socijalnih službi/centara u zajednici

OBRAZOVANJE

Strateška oblast :	PREVENCIJA
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih

Prevenција u obrazovnom sistemu

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Uključiti teme o upotrebi i zloupotrebi psihoaktivnih supstanci u redovne nastavne planove i programe, te vannastavne aktivnosti	Unaprijediti ulogu i rad odgojno-obrazovnih ustanova u promoviranju zdravlja i zdravih stilova života sa posebnim osvrtom na sadržaje u oblasti ovisnosti i štetnosti zloupotrebe opojnih supstanci			Odgojno-obrazovne i zdravstvene ustanove, NVO, itd.	Ojačani kapaciteti odgojno-obrazovnih ustanova za provođenje programa promocije zdravlja i zdravih stilova života, uvedeni posebni programi promocije / broj programa, promotivnih aktivnosti)
	Unaprijediti sadržaje nastavnih programa sa temama koje promoviraju zdrave stilove života kao i sadržaje vezane za zloupotrebu opojnih droga			Federalno ministarstvo obrazovanja, kantonalna ministarstva obrazovanja, odgojno- obrazovne i zdravstvene institucije, NVO, itd.	Dopunjeni postojeći ili uvedeni novi sadržaji u oblasti ovisnosti i štetnosti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci (broj nastavnih jedinica)
	Izraditi i provesti programe edukacije nastavnika, pedagoga i psihologa i			Ministarstva obrazovanja, Zavodi/centri za bolesti ovisnosti, NVO,	Usvojeni su i implementiraju se programi edukacije o štetnosti upotrebe psihoaktivnih supstanci, prevenciji, ranom otkrivanju i tretmanu

Uključiti teme o upotrebi i zloupotrebi psihoaktivnih supstanci u redovne nastavne planove i programe, te vannastavne aktivnosti	menadžmenta odgojno-obrazovnih ustanova				
	Poticati vršnjačku edukaciju			Odgojno-obrazovne i zdravstvene institucije, NVO-i	Kreiraju se i implementiraju kampanje i projekti koji se provode u školama i jačaju saradnju među školama u ovoj oblasti (broj kampanja, evaluaciona istraživanja)
	Intenzivirati programe u školama za djecu koja pripadaju rizičnim skupinama			Odgojno-obrazovne i zdravstvene ustanove	Osmišljeni su i implementiraju se posebni programi
	Promovirati vannastavne aktivnosti za učenike			Odgojno-obrazovne ustanove i institucije, jedinice lokalne samouprave, NVO, itd.	Inicirati realizaciju projekata u školama koje podstiču bavljenje kulturom, sportom i kreativnu aktivnost
	Uspostaviti partnerstva između škola i roditelja radi preventivnih programa i ranog otkrivanja bolesti ovisnosti			Odgojno-obrazovne institucije, savjeti učenika i roditelja	Uspostavljena i realiziraju se partnerstva, savjeti roditelja i učenika su uključeni u preventivne programe škola, te se prati individualni napredak svakog učenika i na vrijeme otkrivaju problemi u ponašanju i učenju (školski izvještaji, pojedinačni izvještaji o učenicima-učnički dosjei)

Strateška oblast :	PREVENCIJA
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih

Prevenција u porodici

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Podizati svjesnost roditelja o problemu upotrebe i zloupotrebe i štetnosti droga, te poticanje njihovog aktivnog učešća u prevenciji zloupotreba droga	Definirati i provesti programe edukacije i informiranja roditelja o problemu zloupotrebe opojnih droga			Nadležna ministarstva obrazovanja, zdravstva, unutrašnjih poslova, obrazovne, zdravstvene ustanove, porodična savjetovališta, zavodi za javno zdravstvo, NVO	Usvojeni su i provode se programi edukacije roditelja o zdravim stilovima života, problemu zloupotrebe psihoaktivnih supstanci, poremećajima u ponašanju djece i mladih
	Osigurati podizanje svjesnosti šire populacije kroz javne kampanje			Federalno i kantonalna ministarstva obrazovanja u saradnji sa relevantnim partnerima	Osmišljene su i realizuju se javne kampanje (broj, evaluacija)
	Osnažiti ulogu roditelja u ranom otkrivanju zloupotrebe psihoaktivnih supstanci kod djece			Obrazovne i zdravstvene ustanove, porodična savjetovališta, općinski organi, NVO	Provoditi ispitivanja stavova i znanja roditelja u dvogodišnjim intervalima

Strateška oblast :	PREVENCIJA
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih

Prevenција u lokalnoj zajednici

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Razviti koordinirane i sveobuhvatne programe prevencije ovisnosti usmjerenih prema svim kategorijama stanovništva u svim lokalnim zajednicama Federacije BiH	Uspostaviti multidisciplinarnе lokalne timove za prevenciju zloupotrebe psihoaktivnih supstanci u zajednici			Jedinice lokalne samouprave, zdravstvene, obrazovne i ustanove socijalne zaštite, NVO	Uspostavljeni lokalni timovi koji se sastoje iz predstavnika organa lokalne samouprave, policijskih agencija, pravosudnih institucija, ustanova socijalne zaštite, predstavnika roditelja i drugih građana, odgojno-obrazovnih ustanova, zdravstvenih ustanova, nevladinih organizacija i udruženja, sportskih i kulturnih ustanova, te privatnog sektora
	Izraditi i implementirati lokalne planove za sprječavanje zloupotrebe droga			Jedinice lokalne samouprave, zdravstvene i obrazovne ustanove, te ustanove socijalne zaštite, NVO..	Izrađeni su i implementiraju se lokalni planovi sa jasnim zaduženjima za sve članove (lokalni planovi)
	Ojačati programe postojećih Centara za mlade i podržati kvalitetne i lako dostupne sadržaje za provođenje slobodnog vremena djece i mladih u lokalnoj zajednici			Ministarstva obrazovanja, kulture i sporta, obrazovne ustanove, jedinice lokalne samouprave	Osigurani prostori za sportske i kulturne aktivnosti, besplatni treninzi i kursevi u saradnji sa nevladinim i privatnim sektorom

Razviti koordinirane i sveobuhvatne programe prevencije ovisnosti usmjerenih prema svim kategorijama stanovništva u svim lokalnim zajednicama Federacije BiH	Podržati rad nevladinih organizacija i volonterski rad na prevenciji i savjetovanju			Ministarstva zdravstva i obrazovanja, ministarstva za socijalnu politiku, Ured za droge, jedinice lokalne samouprave	Broj nevladinih organizacija i udruženja, te volontera uključenih u rad na prevenciji i savjetovanju
	Osmisliti i provesti programe podizanja svijesti svih kategorija stanovnika lokalne zajednice o zdravlju i štetnosti droga			Ministarstva zdravstva, obrazovanja, zavodi za javno zdravstvo, zdravstvene ustanove, jedinice lokalne samouprave, lokalni timovi za prevenciju, NVO	Usvojeni su i provode se programi podizanja svijesti kroz organiziranje javnih tribina, manifestacija, medijskih aktivnosti, sportskih i kulturnih događaja, itd.
	Razviti i provesti posebne programe za rizične grupe populacije lokalne zajednice			Jedinice lokalne samouprave, ustanove socijalne zaštite, zdravstvene i obrazovne ustanove, NVO, lokalni timovi za prevenciju	Usvojeni su i provode se posebni programi za socijalno ugrožene, marginalizirane grupe koje nisu obuhvaćene odgojno-obrazovnim sistemom, sistemom socijalne i zdravstvene zaštite
	Senzibilizirati lokalnu zajednicu na mjere resocijalizacije ovisnika			Jedinice lokalne samouprave, ustanove socijalne zaštite, zdravstvene i obrazovne ustanove, lokalni timovi za prevenciju, Zavodi za zapošljavanje, NVO i mediji	Razvijeni i primjenjuju se posebni programi senzibiliziranja lokalne zajednice o socijalnoj uključenosti ovisnika ili bivših ovisnika

Strateška oblast :		EDUKACIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Osigurati kontinuiranu i ciljanu edukaciju i usavršavanje stručnjaka i drugih interesnih grupa u oblasti prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i problema ovisnosti	Razviti programe edukacije radnika u obrazovno-odgojnom sistemu			Ministarstva obrazovanja, ministarstva zdravstva, ministarstva za socijalnu politiku,	Izrađeni su i provode se ciljani i specifični programi za kontinuiranu edukaciju radnika u odgojno-obrazovnom sistemu uključenih u prevenciju i afirmaciju zdravih stilova života
	Izraditi potrebne materijale za edukaciju radnika u obrazovno-odgojnom sistemu			Ministarstva obrazovanja, ministarstva zdravstva, ministarstva za socijalnu politiku,	Izrađeni su ciljani materijali za edukaciju radnika u odgojno-obrazovnom sistemu uključenih u prevenciju i afirmaciju zdravih stilova života

ZDRAVSTVO

Strateška oblast :	PREVENCIJA
Opći cilj iz Strategije :	Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih

Strateški program: 1. Prevencija u zdravstvu

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Osigurati provođenje zdravstvenog odgoja među svim kategorijama populacije s ciljem sprječavanja zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i širenja bolesti ovisnosti, te identifikacija riziko faktora i rano otkrivanje	Jačati ulogu porodične/obiteljske medicine u edukaciji građana o prevenciji i ranom otkrivanju bolesti ovisnosti			Ministarstva zdravstva, domovi zdravlja, ambulante porodične/obiteljske medicine	Izrađeni programi za timove porodične/obiteljske medicine o pravilnoj edukaciji građana Izvještaji timova porodične/obiteljske medicine
	Jačati ulogu apotekarskog osoblja i službi hitne pomoći u prevenciji			Ministarstva zdravstva Centri/zavodi za bolesti ovisnosti,	Apotekarsko osoblje i službe hitne pomoći imaju jasno definiranu ulogu u prevenciji zloupotrebe psihoaktivnih supstanci
	Jačati ulogu i kapacitete centara za mentalno zdravlje u prevenciji ovisnosti			Ministarstva zdravstva Centri/zavodi za bolesti ovisnosti,	Povećani kapaciteti centara za mentalno zdravlje u oblasti prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci (broj stručnog osoblja, broj korisnika, pokrivenost)
	Izraditi posebne programe za rad sa osobama koje povremeno koriste drogu (eksperimentiraju)			Savjetovaništa zdravstvenih ustanova, ambulante porodične/obiteljske medicine, centri za mentalno zdravlje obrazovne institucije	Izrađeni su posebni programi praćenja, identificiranja i pristupa osobama koje eksperimentiraju sa drogama (broj korisnika, pokrivenost, procent uspjeha)

Osigurati kapacitete za identificiranje osoba sa rizičnim ponašanjem - rano otkrivanje i motiviranje za liječenje	Ojačati ulogu porodične/obiteljske medicine, centara za mentalno zdravlje i centara za socijalni rad u ranom otkrivanju zloupotrebe psihoaktivnih supstanci			Ministarstva zdravstva, Ministarstva za rad i socijalnu politiku, ustanove primarne zdravstvene zaštite, centri za mentalno zdravljeustanove socijalne zaštite, Zavodi/centri za bolesti ovisnosti, lokalni timovi za prevenciju	Broj ambulanti porodične/obiteljske medicine, centara za mentalno zdravlje, centara za socijalni rad koji učestvuju u identificiranju riziko faktora, identificiranju latentnih ovisnika, ranom dijagnosticiranju bolesti ovisnosti i motiviranju za liječenje kroz podršku i savjetovanje (broj korisnika))
	Razviti programe sekundarne prevencije (psihoeukacija, savjetovanje i rano otkrivanje bolesti)			Federalno ministarstvo zdravstva, kantonalna ministarstva zdravstva Zdravstvene ustanove specifično profilirane za bolesti ovisnosti, Zavodi za javno zdravstvo	Izrađeni programi identifikacije riziko faktora, detekcije latentnih ovisnika
	Uspostavljanje telefonske linije za pomoć			Zavodi/centri za bolesti ovisnosti, NVO	Uspostavljene telefonske linija za pomoć (broj)
	Pripremiti i izraditi posebne tehnike motivacije za marginalizirane grupe (socijalno ugrožene grupe)			Zdravstvene institucije, obrazovne institucije, centri za socijalni rad, policijske uprave, NVO	Izrađene i sprovode se posebne tehnike motivacije za marginalizirane grupe (broj korisnika motiviranih za liječenje)
	Izraditi programe integracije u porodicu			Zavodi/centri za bolesti ovisnosti, ustanove socijalne zaštite, porodična savjetovališta, odgojno-obrazovne institucije, NVO	Usvojeni su i provode se programi integracije porodice kroz ulogu centara za socijalni rad, te ulogu Centara/Zavoda za bolesti ovisnosti, u savjetovanju članova porodica ovisnika (broj korisnika, pokrivenost, mjerenje zadovoljstva porodica)

Strateška oblast :	EDUKACIJA
Opći cilj iz Strategije :	Povećavanje svijesti kroz obrazovanje zdravstvenih radnika u cilju primjene zdravih stilova života i očuvanje mentalnog zdravlja

Strateški program: 2. Edukacija

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Osigurati kontinuiranu i ciljanu edukaciju i usavršavanje stručnjaka i drugih interesnih grupa u oblasti prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i problema ovisnosti	Razviti sistemske programe za specijalističku edukaciju zdravstvenih radnika u oblasti prevencije i tretmana bolesti ovisnosti			Federalno ministarstvo zdravstva, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, medicinski fakulteti,	Programi dodiplomskog i poslijediplomskog studija
	Razviti programe kontinuirane edukacije svih zdravstvenih radnika u oblasti prevencije i tretmana bolesti ovisnosti			Ministarstva zdravstva, Ministarstva obrazovanja, zavodi za javno zdravstvo,	Programi razvijeni Broj edukacija Broj polaznika
	Educirati druge specijaliste o efektima i prepoznavanju ovisnosti			Centri/zavodi za bolesti ovisnosti Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva, ljekarska komora, NVO	Izrađeni program i priručnici za edukaciju drugih ljekara specijalista o prepoznavanju bolesti ovisnosti (broj, sadržaj, pokrivenost, obrasci za evaluaciju)
Razvoj novih kadrovskih potencijala u oblasti tretmana bolesti ovisnosti i smanjenja štete	Kontinuirano unaprjeđivati program dodiplomskog i postdiplomskog obrazovanja zdravstvenih radnika i drugih djelatnika koji rade sa ovisnicima			Ministarstva obrazovanja u saradnji sa relevantnim fakultetima, ministarstva zdravstva kantona i FBiH, stručne komore i udruženja	Unaprjeđen program obrazovanja zdravstvenih radnika i drugih djelatnika koji rade sa ovisnicima koji se odnosi na pitanja javno-zdravstvenih aspekata, promocije i prevencije, kao i liječenja oboljelih od bolesti ovisnosti (broj i sadržaj novih nastavnih oblasti)

Strateška oblast :		LIJEČENJE I SMANJENJE ŠTETE			
Opći cilj iz Strategije :		Sprječavanje razvoja bolesti zavisnosti, smrtnosti i oštećenja zdravlja zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje šteta po zajednicu nastalu zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Uspostaviti i jačati sveobuhvatan, integriran (medicinska i psihosocijalna pomoć) i široko dostupan sistem liječenja ovisnika	Osigurati ravnomjernu teritorijalnu zastupljenost Zavoda/ Centara za prevenciju i liječenje ovisnosti za borbu protiv bolesti ovisnosti			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Vlade Kantona, Zavodi zdravstvenog osiguranja	Broj Centara/Zavoda Broj kantona sa osnovanim Centrima/Zavodima
	Osigurati formiranje savjetovališta za rano otkrivanje i psihološku podršku u okviru zdravstvenog sistema			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Zavodi zdravstvenog osiguranja Zdravstvene ustanove	Broj savjetovališta i broj kantona sa formiranim savjetovalištima (broj, pokrivenost)
Uspostaviti dijelove programa smanjenja štete u zdravstvenim institucijama	Povećati broj Centara za zamjenski tretman metadonom/suboxonom (OST) po jedan godišnje			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Zavodi zdravstvenog osiguranja	Broj OST Centara povećan za 2
	Izraditi smjernice za liječenje i kliničke puteva u liječenju opijatskim agonistima i antagonistima			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Zavodi zdravstvenog osiguranja.zdravstvene ustanove	Usvojene smjernice za liječenje i klinički putevi

Uspostaviti dijelove programa smanjenja štete u zdravstvenim institucijama	Uvođenje drugih terapija u odnosu na supstitucijske tretmane - neopijatska terapija ovisnika			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Zavodi zdravstvenog osiguranja, zdravstvene ustanove	Usvojeni i primjenjuju se protokoli liječenja neopijatskim lijekovima
	U Zavodima/Centrima ili psihijatrijskim odjeljenjima općih bolnica u gradovima osigurati odjele za detoksikaciju ovisnika (ili detoks centre)			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Zavodi zdravstvenog osiguranja, zdravstvene ustanove	Povećan broj odjela za detoksikaciju uz boravak do 6 sedmica (u okviru ustanova bolničkog tipa ili Zavoda) u odnosu na stanje sa 31.12.2011
	Definirati veze i odnose između rezidencijalnog, nerezidencijalnog i drugih vrsta liječenja putem posebnih protokola o saradnji			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Zavodi zdravstvenog osiguranja, zdravstvene ustanove, NVO	Usvojeni i provode se protokoli o odnosima između institucija rezidencijalnog, nerezidencijalnog i drugih vrsta liječenja, prati se napredak u procesu liječenja (protokoli i izvještaji)
	Uspostavljati grupe za samopomoć			Centri/zavodi za tretman ovisnosti, ustanove socijalne zaštite, NVO	Formirane i kvalificirane grupe za samopomoć (broj grupa i učesnika, pokrivenost, procent uspjeha)
	Izraditi posebne programe liječenja za trudnice - ovisnice			Centri/zavodi za bolesti ovisnosti, domovi zdravlja ginekološko-akušerke klinike/bolnice, porodična savjetovališta, ustanove socijalne zaštite, NVO	Uspostavljeni su i provode se posebni programi liječenja za trudnice - ovisnice u saradnji između ginekoloških službi i porodilišta, institucija za liječenje ovisnosti i centara za socijalni rad i NVO (broj korisnika i pokrivenost, procent uspjeha)
	Izraditi posebne programe za maloljetne ovisnike i maloljetne ovisnike počiniocima krivičnih djela			Centri/zavodi za liječenje ovisnosti, ustanove socijalne zaštite, obrazovne institucije, dnevni i prihvatni centri za maloljetnike, vaspitno-odgojne ustanove, NVO	Usvojeni su i provode se posebni programi za maloljetne ovisnike i maloljetne ovisnike počiniocima krivičnih djela u saradnji sa centrima za socijalni rad i vaspitno-odgojnim ustanovama i nevladinim sektorom (broj korisnika i pokrivenost, procent uspjeha)

Liječenje komorbiditetnih stanja	Na psihijatrijskim klinikama/odjelima gdje je to moguće osigurati kapacitete za liječenje komorbiditetnih stanja			Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva, zdravstvene ustanove sekundarnog i tercijarnog nivoa	Osigurana odjeljenja za komorbiditetna stanja u psihijatrijskim bolnicama radi liječenja koje bi bilo orijentirano na stabilizaciju stanja i liječenje poremećaja psihičkog stanja (broj odjeljenja, broj korisnika, kvalificirano osoblje)
Uspostavljanje referalnog centra za bolesti ovisnosti	Uspostaviti referalni centar za bolesti ovisnosti na nivou Federacije BiH			Federalno ministarstvo zdravstva	Uspostavljen referalni centar/i

OBLAST SOCIJALNE POLITIKE

Strateška oblast :		PREVENCIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, prvenstveno kod mladih			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Jačati ulogu centara socijalne zaštite u sprječavanju zloupotrebe psihoaktivnih supstanci	Sačiniti analizu ljudskih resursa u ustanovama socijalne zaštite uključenih u suzbijanje i sprječavanje zloupotrebe psihoaktivnih supstanci			Federalno i kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ustanove socijalne zaštite	Urađena analiza
	Ojačati kapacitete ustanova socijalne zaštite u oblasti prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci			Resorna ministarstva, obrazovne, zdravstvene institucije i ustanove socijalne zaštite	Broj osoba u ustanovama za socijalnu zaštitu, educiranih i senzibiliziranih za rad sa populacijom ovisnika o drogama
	Sprovesti edukaciju stručnog kadra u ustanovama socijalne zaštite u oblasti prevencije zloupotrebe psihoaktivnih supstanci			Resorna ministarstva, ustanove socijalne zaštite, obrazovne, zdravstvene institucije, NVO	Izrađeni materijali za edukaciju, provodi se kontinuirana edukacija(broj edukacija) broj educiranih osoba u ustanovama socijalne zaštite
	Izraditi posebne programe prevencije ovisnosti za socijalno ugrožene, marginalizirane grupe i			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ministarstva zdravstva i obrazovanja, ustanove socijalne zaštite, porodična	Posebni programi izrađeni i usvojeni Broj socijalno ugroženih, isključenih ili marginaliziranih pripadnika zajednice uključenih u ove programe

Jačati ulogu centara socijalne zaštite u sprječavanju zlouporabe psihoaktivnih supstanci	ključne populacije sa povećanim rizikom			savjetovaništa lokalna zajednica, NVO	
	Izraditi programe prevencije zlouporabe psihoaktivnih supstanci kod djece i mladih s poremećajem u ponašanju			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ustanove socijalne zaštite porodična savjetovaništa, obrazovne i zdravstvene institucije, lokalna zajednica, NVO	Izrađeni program, broj programa, pokrivenost, Broj korisnika
	Širenje mreže porodičnih i bračnih savjetovaništa, kao i savjetovaništa za djecu i omladinu u cilju prevencije zlouporabe psihoaktivnih supstanci			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ustanove socijalne zaštite, lokalna zajednica, NVO	Broj otvorenih savjetovaništa na nivou lokalne zajednice Broj korisnika
	Širenje mreže/otvaranje ustanova kao što su: centar za ovisnost, disciplinski centar, dnevni centar i sl			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ustanove socijalne zaštite, lokalna zajednica, NVO	Proširena mreža/otvoreni centri za ovisnost, disciplinski centri, dnevni centri i sl. na području Federacije BiH (broj novouspostavljenih, pokrivenost, broj korisnika usluga)
	Omogućiti angažiranje studenata psihologije, socijalnog rada, medicine i drugih srodnih nauka u programe prevencije, kao i učenika srednjih škola kroz volonterski praktičan rad			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ustanove socijalne zaštite, porodična savjetovaništa, fakultetske i obrazovne ustanove, NVO	Broj angažovanih volontera, evaluacija znanja

Strateška oblast :		REHABILITACIJA			
Opći cilj iz Strategije :		Sprječavanje razvoj bolesti zavisnosti, smrtnosti i oštećenja zdravlja zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Osigurati kapacitete za rehabilitaciju i regulirati njihovo djelovanje	Izrada propisa o terapijskim zajednicama, kojima se regulira sadržaj i način rada terapijskih zajednica, odnosno izrada standarda i normative sa aspekta posmatranih uvjeta i stručnog kadra, koje zajednice moraju ispunjavati			Ministarstva nadležna za oblast pravde, zdravstva, socijane zaštite, centri/zavodi za tretman ovisnosti, ustanove socijane zaštite, terapijske zajednice	Usvojeni propisi Definirani i usvojeni standardi
	Zakonsko reguliranje kategorije ovisnika o psihoaktivnim supstancama kao korisnika socijalne zaštite			Kantonalna ministarstva nadležna za oblast socijane zaštite	Izmjenjen i dopunjen zakon kojim su ovisnici definirani kao korisnici socijane zaštite

Osigurati kapacitete za rehabilitaciju i regulirati njihovo djelovanje	Povećati broj centara za rehabilitaciju i terapijskih zajednica kako bi se osigurala geografska pokrivenost, kao i formiranje dnevnih centara za psihosocijalnu rehabilitaciju			Ministarstva nadležna za oblast socijane zaštite, ministarstva zdravstva ustanove socijalne zaštite, terapijske zajednice, centri/zavodi za bolesti ovisnosti lokalna zajednica, NVO	Broj terapijskih zajednica, Broj dnevnih centara
	Osigurati posebne kapacitete za maloljetnike i žene u terapijskim zajednicama			Ministarstva nadležna za oblast socijane zaštite, ustanove socijalne zaštite, terapijske zajednice, centri/zavodi za bolesti ovisnosti lokalna zajednica, NVO	Broj terapijskih zajednica sa osiguranim kapacitetima za žene i maloljetnike Kapacitet ustanova
	Osnivanje ustanove/centra za rehabilitaciju ovisnika o psihoaktivnim supstancama te realizacija programa rehabilitacije u zajednici za ovisnike o drogama			Ministarstva nadležna za oblast socijane zaštite, ministarstva zdravstva, ustanove socijalne zaštite, terapijske zajednice, lokalna zajednica, NVO	Osnovan Centar za rehabilitaciju ovisnika Broj polaznika Broj polaznika sa završenom rehabilitacijom
	Razviti tehnike motivacije za pristupanje terapijskim zajednicama i centrima za rehabilitaciju			Federalno ministarstvo za rad i socijalnu politiku, Federalno i kantonalna ministarstva zdravstva Centri/zavodi za bolesti ovisnosti, centri za socijalni rad/sluzbe, KPZ, NVO	Razvijene i provode se tehnike motivacije (broj novih korisnika)

Osigurati kapacitete za rehabilitaciju i regulirati njihovo djelovanje	Uspostaviti mehanizme za praćenje izvršenja mjere obaveznog liječenja u terapijskim zajednicama			Ministarstva pravde, ministarstva unutrašnjih poslova, ministarstva nadležna za oblast socijane zaštite, ustanove socijane zaštite, terapijske zajednice	Mehanizmi zakonski regulisani, Izveštaji terapijskih zajednica i policijskih uprava
	Uspostaviti saradnju sa terapijskim zajednicama radi identificiranja bivših zatvorenika koji su iskazali interes za nastavkom tretmana			KPZ, Ministarstva nadležna za oblast socijane zaštite, ustanove socijalne zaštite, zavodi/centri za bolesti ovisnosti, terapijske zajednice	Usvojeni i primjenjuju se protokoli o saradnji između nadležnih institucija i institucija i terapijskih zajednica

Strateška oblast :	RESOCIJALIZACIJA
Opći cilj iz Strategije:	Sprječavanje razvoja bolesti zavisnosti, smrtnosti i oštećenja zdravlja zbog zloupotrebe psihoaktivnih supstanci

Strateški program: Resocijalizacija

Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Osigurati resocijalizaciju bivših ovisnika i zatvorenika-ovisnika u svim oblastima društva, posebno sa ciljem razvijanja socijalnih vještina, poticanja obrazovanja i zapošljavanja	Izraditi ili razviti posebne programe za resocijalizaciju bivših ovisnika i postpenalnu brigu o bivšim zatvorenicima ovisnicima			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ministarstva obrazovanja, zavodi/centri za borbu protiv ovisnosti, ustanove socijalne zaštite, porodična savjetovališta, obrazovne ustanove, lokalna zajednica, zavodi za zapošljavanje, NVO	Usvojeni su i provode se posebni programi resocijalizacije i postpenalne brige kroz uključenje u obrazovni sistem i tržište rada, prekvalifikaciju, osiguranje mjesta stanovanja i osnaživanje porodice (broj korisnika i pokrivenost, procent uspjeha)
	Donijeti programe koji bi omogućili školovanje i osposobljavanje maloljetnih i mlađih ovisnika			Ministarstva obrazovanja, obrazovne institucije, ustanove socijalne zaštite	Broj programa, pokrivenost, sadržaj, broj korisnika, procent uspjeha

Osigurati resocijalizaciju bivših ovisnika i zatvorenika-ovisnika u svim oblastima društva, posebno sa ciljem razvijanja socijalnih vještina, poticanja obrazovanja i zapošljavanja	Definirati mjere poticaja za poslovne subjekte koji se odluče na zapošljavanja bivših ovisnika i zatvorenika, te definirati sistem zaštite podataka u skladu sa principom povjerljivosti Državne strategije			Federalni i kantonalni zavodi za zapošljavanje, ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, lokalna zajednica, ustanove socijalne zaštite, NVO	Mjere poticaja određene, primjenjuju se poticaji za poslovne subjekte, osigurana sredstva, definiran sistem (broj i pokrivenost, procent)
	Inicirati programe provođenja radno okupacione terapije za ovisnike koji prođu postupak odvikavanja			Centar/zavod za borbu protiv ovisnosti, ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ustanove socijalne zaštite, Federalni i kantonalni zavodi za zapošljavanje, lokalna zajednica, NVO	Broj realiziranih programa Broj poslovnih subjekata uključenih u programe Broj korisnika
	Osigurati programe zapošljavanja i samozapošljavanja bivših ovisnika			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, Centar/zavod za borbu protiv ovisnosti, Federalni i kantonalni zavodi za zapošljavanje, lokalna zajednica, NVO	Broj i vrsta programa Broj korisnika
	Formirati male prihvatne jedinice, tzv. "kuće na pola puta" i osigurati nadzor			Ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, zavodi/centri za bolesti ovisnosti, ustanove socijalne zaštite, terapijske zajednice, lokalna zajednica, NVO	Formirane "kuće na pola puta" u sistemu socijalnih ustanova za lica koja su završila tretman, a ne mogu da se vrate u vlastite porodice, te određene službe za praćenje rada ovih jedinica (broj kuća, broj korisnika, procent uspjeha)
	Uspostaviti službe za praćenje provedbe sankcija na slobodi			Ministarstva pravde, ministarstva unutrašnjih poslova, ministarstva nadležna za oblast socijalne zaštite, ustanove socijalne zaštite	Uspostavljene službe za praćenje provedbe uvjetnih kazni i uvjetnog otpusta, uz praćenje uspješnosti rehabilitacije

	Uspostaviti koordinaciju između zatvora i službi za uvjetni otpust radi osiguranja kontinuiteta brige za ovisnike i njihove resocijalizacije			KPZ, ministarstvo pravde, policijske agencije, ministarstva nadležna za oblast socijane zaštite	Usvojen protokol o koordinaciji između nadležnih službi i zatvora
--	--	--	--	---	---

JAVNO ZDRAVSTVO

Strateška oblast :		EDUKACIJA, STATISTIKA I ISTRAŽIVANJE			
Opći cilj iz Strategije :		Povećavanje svijesti kroz obrazovanje zajednice u cilju primjene zdravih stilova života i očuvanje mentalnog zdravlja			
Ključne srednjoročne mjere za realizaciju općeg cilja	Provedbene aktivnosti	Vremenski period za realizaciju aktivnosti		Odgovorne institucije	Indikator sprovedbe
		2012	2013		
Promocija zdravih stilova života	Kontinuirana edukacija timova trenera koji će educirati timove porodične/obiteljske medicine u cilju primarne prevencije zloupotrebe droga kroz doedukaciju i ciljane kurseve			Domovi zdravlja, zavod/centrii za bolesti ovisnosti, Zavod za javno zdravstvo FBiH i kantonalni zavodi za javno zdravstvo	Izrađeni i usvojeni vodiči za tening trenera Organizirane obuke (broj educiranih timova porodične/obiteljske medicine))))
	Promocija programa u ranom otkrivanju zloupotrebe droge kod djece te osigurati podizanje svjesnosti kroz TV i radio emisije			Zavod za javno zdravstvo FBiH, zavodi za bolesti ovisnosti, obrazovni, zdravstveni, sigurnosti, socijalni i nevladin sektor	Promovirani program u ranom otkrivanju zloupotrebe opojnih droga i prepoznavanju prvih znakova zloupotrebe kod djeteta. Održano 5-6 TV i/ili radio emisija na godinu o ovom problemu
	Multimedijalna kontinuirana edukacija zajednice			Zavod za javno zdravstvo FBiH, NVO	Distribuirani promo materijali u svrhu edukacije zajednice, javne tribune, komunikacija, elektronskih medija putem Web stranice ZZJZ-a tj. Resurs centra na koje odgovaraju relevantni stručnjaci iz ZZJZ FBiH

Kontinuirani nadzor nad zloupotrebom opojnih droga i bolestima ovisnosti	Prikupljanje podataka o svim aktivnostima na području FBiH koje se vrše u cilju borbe protiv zloupotrebe droga			Zavod za javno zdravstvo FBiH, NVO	Izrađeni modeli prikupljanja podataka
	Prikupljanje podataka o liječenim ovisnicima-ustanove i vođenje Registra liječenih ovisnika			Zavod za javno zdravstvo FBiH, kantonalni zavodi za javno zdravstvo, zavodi za bolesti ovisnosti, bolnice, domovi zdravlja i NVO	Uspostavljen i vodi se registar ovisnika FBiH
	Praćenje trenda zloupotrebe droga, analiza, evaluacija, davanje prijedloga preventivnih i edukativnih mjera prema Federalnom ministarstvu zdravstva			Zavod za javno zdravstvo FBiH, kantonalni zavodi za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo zdravstva, NVO	Godišnji ili polugodišnji izvještaji Analize Preporuke
Populaciona istraživanja skupina sa rizičnim ponašanjem u cilju unapređenja nadzora nad bolestima ovisnos	Procjena veličine populacija sa rizičnim ponašanjima			Zavod za javno zdravstvo FBiH, kantonalni zavodi za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo zdravstva, NVO	Sprovedeno istraživanje Objavljena procjena
	Istraživanja prokuženosti i ponašanja (Bio-bihevioralna), ključnih populacija u visokom riziku- osobe koje injektiraju droge			Zavod za javno zdravstvo FBiH, kantonalni zavodi za javno zdravstvo, Federalno ministarstvo zdravstva, NVO	Sprovedeno istraživanje Analiza Preporuke

MONITORING I EVALUACIJA

Jedan od važnih ciljeva ovog Programa je praćenje njegove implementacije kroz uspostavljanje informacionog sistema (u daljem tekstu IS) sa posebnim bazama podataka. S tim u vezi, a u skladu sa preporukama Evropskog monitoring centra za droge (EMCDDA) potrebno je razviti međuinstitucionalnu mrežu za elektronsku distribuciju i protok informacija.

U BiH je već definiran sistem protoka informacija od specijaliziranih institucija/centara za ovisnosti do državnog nivoa; potpisan Protokol o saradnji između ustanova u lancu izvještavanja; usvojen standardizirani Obrazac liječenih ovisnika (Sl. Glasnik BiH, br.73/09); izrađeno Metodološko uputstvo za popunjavanje Obrasca.

Kao rezultat prethodnih aktivnosti, a uz podršku Ekspertnog tima EMCDDA, izrađen je Prvi Pregled stanja vezan za droge u BiH (Country Overview 2009).

Za realiziranje ovih ciljeva treba provesti sljedeće aktivnosti:

- Uspostavljanje IS sa bazom podataka o zastupljenosti problema vezanih za zloupotrebu droga u općoj populaciji
- Uspostavljanje IS sa bazom podataka izvršenja kriminalnih djela u vezi sa prometom i zloupotrebom opojnih droga
- Uspostavljanje IS sa bazom podataka o broju ustanova i profesionalaca koji se bave problemima ovisnosti u Bosni i Hercegovini
- Uspostavljanje IS sa bazom podataka o provedenim međunarodnim projektima u oblasti ovisnosti kao i projektima koji su u toku implementacije
- Analiza postojećih programa edukacije, prevencije, tretmana i smanjenja šteta, te prijedlozi za poboljšanje kvaliteta postojećih programa
- Izrada kratkoročnog godišnjeg akcionog plana
- Izrada plana mreže i koordinacije između institucija javnog sektora u kantonima FBiH, kao i između javnih institucija i nevladinog sektora u oblasti suzbijanja zloupotrebe droga.

Svaki dio Akcionog plana se može pratiti u nadležnim ministarstvima, ali bi bilo dobro uspostaviti na nivou Vlade Federacije Komisiju za droge (slična Komisija postoji u RS) koordiniranu od strane Ministarstva unutrašnjih/unutarnjih poslova koja bi koordinirala izvještaje ostalih ministarstava i evaluirala ih na godišnjem nivou.

FINANSIJSKE IMPLIKACIJE

Državnim akcionim planom borbe protiv zloupotrebe opojnih droga predviđena su visoka izdvajanja sredstava i države i entiteta, koja nisu u prve tri godine realizirana u zacrtanim iznosima. Iz spomenutog razloga, a i fiskalnog kraja godine nismo kao komisija mogli za 2012 praviti proračun zbog izuzetno kratkog vremena za izradu ovog multisektorskog dokumenta te smo odlučili da ga predložimo u ovom obliku, a da se budžet za 2013. godinu za implementaciju Federalnog akcionog plana razradi uz obavezu Federalne Vlade i ministarstava da sredstva predvide u budžetu za 2013 godinu.

OBRAZLOŽENJE

AKCIONOG PLANA ZA BORBU PROTIV ZLOUPOTREBE OPOJNIH DROGA U FEDERACIJI BOSNE I HERCEGOVINE

I – UVOD

Za realizaciju ciljeva definiranih Strategijom za nadzor nad opojnim drogama sprječavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2009-2013 („Službeni glasnik BiH“, broj 31/09) (u daljem tekstu: Državna strategija) izrađen je Državni akcioni plan borbe protiv zloupotrebe opojnih droga, koji je donijelo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine na prijedlog Ministarstva sigurnosti BiH. U Državnom akcionom planu definirani su mehanizmi koordinacije sa entitetskim vladama, radi osiguranja da akcije koje budu poduzimane na nivou Bosne i Hercegovine budu komplementarne sa akcijama, sredstvima i troškovima koje poduzimaju entitetske vlade, kantonalne vlade, te Vlada Brčko Distrikta BiH, implementirajući svoje akcione planove.

U skladu sa Državnom strategijom i Državnim akcionim planom borbe protiv zloupotrebe opojnih droga nadležne institucije entiteta, kantona i Distrikta Brčko, treba da pripreme i donesu svoje strategije i akcione planove za nadzor nad opojnim drogama, sprječavanje i suzbijanje zloupotrebe opojnih droga.

Federalno ministarstvo zdravstva Zaključkom Vlade Federacije Bosne i Hercegovine zaduženo je za koordinaciju izrade Akcionog plana borbe protiv zloupotrebe opojnih droga u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Akcioni plan).

S tim u vezi, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine donijela je Rješenje o imenovanju Radne grupe za izradu navedenog Akcionog plana (V broj: 1120/2011 od 22.09.2011.godine), u sastavu:

1. Zlatko Čardaklija, Federalno ministarstvo zdravstva, predsjedavajući
2. Nermina Mehić-Basara, Federalni koordinator za borbu protiv narkomanije, član
3. Merina Pozderac, Federalno ministarstvo finansija, član
4. Hidajet Halilović, Federalno ministarstvo pravde, član
5. Damir Češkić, Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, član
6. Ahmet Dizdarević, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, član
7. Emira Slomović, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, član
8. Sanja Arnautović-Idžaković, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, član
9. Iskra Vučina, Zavod za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine, član.

Zadatak Radne grupe je da izradi Federalni akcioni plan u skladu sa obavezama Vlade Federacije BiH i nadležnih entitetskih ministarstava koje proizlaze

iz Državne strategije, kao i Državnog akcionog plana borbe protiv zloupotrebe opojnih droga.

Slijedom prednjeg, a saglasno Rješenju Vlade Federacije BiH, Radna grupa u roku od 60 dana od dana donošenja istog dostavlja Vladi Federacije BiH Prijedlog federalnog Akcionog plana na razmatranje i usvajanje. Federalni akcioni plan činit će Aneks Državnog akcionog plana, a time i njegov sastavni dio. Isti se donosi radi unaprjeđenja horizontalne i vertikalne koordinacije i saradnje nadležnih organa uprave i civilnog društva u oblasti zloupotrebe opojnih droga.

II – OBRAZLOŽENJE SADRŽAJA AKCIONOG PLANA

Kao što je istaknuto i u Uvodu Akcionog plana, posljedice koje se običnu vežu za oblast narkomanije danas predstavljaju značajan društveni, ekonomski, socijalni i kulturološki problem. Za Bosnu i Hercegovinu, koja se nalazi u tranzicijskom periodu, ovaj problem postaje sve veći jer se iz godine u godinu prati porast broja novih konzumenata psihoaktivnih supstanci, kao i broja osoba koje su već postale ovisne. Kada se ovome dodaju i druge karakteristike naše aktuelne zbilje, kao što su kompleksnost društveno-političkog uređenja, nizak ekonomski standard, nezaposlenost, nerazvijenost privrednih grana vitalnih za razvoj zemlje i drugi problemi koji su posljedica ratne destrukcije, onda su aktivnosti smanjenja potražnje prevencije, liječenja, rehabilitacije, te smanjenja šteta vezanih za zloupotrebu psihoaktivnih supstanci, kao i informatičko uvezivanje svih institucija koje rade na rješenju ovog problema dugoročni prioritet kako Federacije Bosne i Hercegovine, tako i države u cjelini.

U osnovi izrade Akcionog plana nalazi se Državna strategija i Državni akcioni plan za sprječavanje zloupotrebe opojnih droga, uz određene modifikacije. Naime, kod akcionog plana, Radna grupa je odlučila da se aktivnosti po sektorima prikažu ne odvojeno po aktivnostima, kao u Državnom akcionom planu, nego po oblastima, odnosno sektorima, ali da one u sebi sadrže elemente iz spomenutog Državnog akcionog plana. Na ovaj način bi se Akcioni plan Federacije BiH sastojao iz sljedećih oblasti:

- **SMANJENJE PONUDE**, represija: dio koji se odnosi na policiju – oblast unutrašnjih poslova i dio koji je obuhvaćen nadležnostima Ministarstva pravde.
- **SMANJENJE POTRAŽNJE**: oblast obrazovanja (dijelovi edukacije i prevencije koji se odnose na oblast obrazovanja); oblast zdravstva (dijelovi smanjenja štete, kompletno liječenje, dijelovi prevencije) i oblast socijalne zaštite (rehabilitacija, resocijalizacija, dijelovi programa smanjenja štete).

U tabelarnom prikazu plana date su ključne srednjoročne mjere za realizaciju općih ciljeva Državne strategije: Suzbijanje i sprječavanje širenja upotrebe i zloupotrebe psihoaktivnih supstanci i Smanjenje potražnje psihoaktivnih supstanci, pretežno kod mladih, gdje se plan dijeli po oblastima; tako su prvo navedene aktivnosti vezane za unutrašnje poslove, zatim slijede: pravda, obrazovanje, zdravstvo i socijalna politika. Ovakav metodološki pristup treba osigurati lakše praćenje planiranih aktivnosti po oblastima.

Jedan od važnih ciljeva Akcionog plana je praćenje njegove implementacije kroz uspostavljanje informacionog sistema (u daljem tekstu IS) sa posebnim bazama podataka. S tim u vezi, a u skladu sa preporukama Evropskog monitoring centra za droge (EMCDDA) potrebno je razviti međuinstitucionalnu mrežu za elektronsku distribuciju i protok informacija.

U BiH je već definiran sistem protoka informacija od specijaliziranih institucija/centara za ovisnosti do državnog nivoa; potpisan Protokol o saradnji između ustanova u lancu izvještavanja; usvojen standardizirani Obrazac liječenih ovisnika („Službeni glasnik BiH“, broj 73/09); izrađeno Metodološko uputstvo za popunjavanje Obrasca. Treba istaći da je kao rezultat prethodnih aktivnosti, a uz podršku Ekspertnog tima EMCDDA, izrađen Prvi Pregled stanja vezan za droge u BiH (*Country Overview 2009*), stoga je i Radna grupa na kraju Akcionog plana definirala i aktivnosti koje treba provesti u cilju uspostavljanja međuinstitucionalne mreže za elektronsku distribuciju i protok informacija.

III – FINANSIJSKA SREDSTVA

Naravno, predloženi Akcioni plan moguće je uspješno provesti uz pažljivo planiranje sredstava u Federalnom budžetu/proračunu ili uz planiranje donatorskih sredstava. Iz tog razloga je bilo izuzetno važno učešće Federalnog ministarstva finansija u izradi istog, što, nažalost, nije bio slučaj. Ipak sva ministarstva označena kao nosioci planiranih aktivnosti trebala bi planirati Budžet za narednu godinu u skladu sa ovim Akcionim planom, odnosno kada je riječ o federalnim ministarstvima potrebno je pokušati osigurati sredstva u godišnjim Budžetima uz konsultacije sa Federalnim ministarstvom finansija.